

17 травня

**ЗАСНОВНИК І ГОЛОВА ПОДІЛЬСЬКОЇ «ПРОСВІТИ»,
МОДЕРНИЙ ЛІКАР ВЕЛИКОГО МАСШТАБУ**

*До 155-річчя з дня народження
Костя Григоровича Солухи*

Кость Григорович Солуха народився 17 травня 1861 року у с.Коритне Балтського повіту Подільської губернії в родині українського сільського священика. Отримав освіту в другій Київській гімназії, де близько познайомився з життям українських народознавчих гуртків, цікавився мистецтвом, співав у хорі видатного композитора Миколи Лисенка. Закінчивши у 1879 році гімназію, вступив на медичний факультет Київського університету, де полюбив лікарську справу, захопився ідеєю українського відродження, й визначив для себе три головні складові, яким й присвятив своє життя – професія, родина, громадська діяльність.

У 1889 році його направили дільничним лікарем містечка Оринин Кам'янецького повіту, де не те що лікарні, навіть медичного пункту не було. Як згадував Кость: «Став налагоджувати всю справу з нуля. Лікарню довелося зробити в корчмі, хоча обладнання майже ніякого не було, а на медикаменти відпускалося 150 руб. на рік. Територія дільниці велика, кругом темнота народу і авторитет повитух та знахарів». Отож, перші медичні кроки для лікаря-початківця були нелегкими. Проте селяни зразу оцінили надзвичайне ставлення до себе молодого «дохтора», який ще й до того ж, говорив з ними рідною мовою. Своїм ставленням до селян, які зверталися до нього не тільки за медичною допомогою, але й за людськими порадами, Кость здобув надзвичайну популярність серед населення як людина і кваліфікований лікар.

У 1894 році Кость переїхав до міста над Смотричем, де прожив все життя, розвинув свій лікарський талант, створив сім'ю, розпочав громадську роботу. За роки праці в Кам'янці-Подільському він здобув надзвичайну популярність, ставши в повному розумінні лікарем «безсрібником»: нікому не визначав плату за лікування, а з бідних не брав її зовсім. З ранку й до

пізнього вечора він приймав у лікарні хворих селян, які з'їжджалися до нього з далеких сіл, за що його часто називали «мужицьким лікарем». Важливо те, що Кость Солуха був одним із найпрогресивніших лікарів Поділля. У 1915 році він став застосовувати пневмоторакс в лікуванні тяжкого недугу – туберкульозу, або як його називали – сухоти. Придбавши власним коштом декілька приладів для пневмотораксу, Кость встановив їх в губернській лікарні, в своєму будинку, де він приватну практику, та в шпиталі, де відкрив цілий павільйон для лікування тяжкохворих. Наслідки лікування були вражаючі, губернією розповсюджується звістка, що доктор Солуха рятує від сухот. З ближчих і дальших сіл і навіть із сусідньої Австрії і Румунії з'їжджались сухотники лікуватися до славного лікаря. Пізніше донька Тетяна в своїх спогадах напише, що «один професор Празької клініки, спочатку не повірив, що Кость Солуха вже в 1915 році лікував туберкульоз пневмотораксом». Однак, незабаром переконався, що саме «на українському Поділлі існував на той час модерний лікар великого масштабу, який мав найсміливіше на той час лікування туберкульозу, а також власний спосіб лікування плямистого тифу, що давав мінімум смертності».

Справжнім дітищем Костя Солухи можна назвати Подільську «Просвіту». Вихований на старих українських народницько-культурницьких традиціях, він під час своєї лікарської практики на Поділлі намагався словом і книжкою розповсюджувати серед селян свої ідеї. Ще в 1901 р. К.Солуха разом з Є.Сіцінським, С.Іваницьким, В.Чехівським та іншими, організували невеличку місцеву українську Громаду, до якої входили семінаристи – К.Широцький, В.Приходько та інші. Саме він, ставши свідомим українцем, громадянином і одним з перших основоположників просвітницького руху на Поділлі, всіляко сприяв пробудженню українських сил до національно-культурної праці. В Кам'янці він гуртував навколо себе всю українську суспільну думку, підтримував українську, особливо шкільну молодь, адже був лікарем в місцевих школах і духовній семінарії, тому саме серед семінаристів знаходив найбільш вдячний ґрунт для своєї роботи. К.Солуха та інші українські патріоти, скориставшись свободами революційних років, стали

провісниками самобутнього явища і 1905 р. заснували Подільське українське Товариство «Просвіта». Її головою від початку і до 1917 р. був саме Кость Солуха. Просвітяни ставили собі завдання будити національну свідомість, вивчати духовну спадщину народу задля національно-культурного й політичного відродження України. За активної просвітницької діяльності К.Солухи на Поділлі творилася та вирішальна проміжна верства місцевої інтелігенції, яка дозрівала до визвольних змагань 1917-1920 рр. Саме вона винесла на своїх плечах українську революцію і будівництво української новітньої держави.

Просвітяни розповсюджували українську літературу, засновували бібліотеки-читальні, драматичні і хорові гуртки, читали лекції, влаштовували виставки. Царський уряд перешкоджав цьому, але навколо товариства все одно гуртувалася інтелігенція, молодь. Найтяжчі часи настали з початком війни 1914 року. Роботу призупинили, а згодом і подільську «Просвіту». Проте, одразу після 1917 року товариство відновило діяльність. Національне відродження 1917–1920 рр. об'єднало потужну когорту патріотично налаштованих діячів з великим бажанням змінити на краще майбутнє України. Чи не найголовнішою справою українських патріотів на Поділлі стало створення Кам'янець-Подільського державного українського університету. Одним із його фундаторів став Кость Солуха. Після відкриття у жовтні 1918 року університету зв'язки К.Солухи з навчальним закладом не припинилися – він продовжував працювати в комісії з його розбудови, а також за сумісництвом обіймав посаду університетського лікаря.

Але у складні роки громадянської війни К.Солуха зосередив свої сили на своїх професійних обов'язках, віддаючи майже весь час боротьбі з епідеміями тифу, грипу, інших захворювань... В 1919 р. К.Солуха брав активну участь в організації Українського Червоного Хреста, в роботі кам'янецькому осередку Всеукраїнської спілки лікарів, був викладачем курсів сестер-жалібниць тощо. І все це робив з енергією і любов'ю, що рідко знаходимо в людях такого віку, з ранку і допізна в різних частинах міста можна було бачити всіма знану і любиму постать “з ходою юнака і головою апостола”.

Коли більшовики у 1920 році захопили Кам'янець-Подільський і заарештували лікаря Солуху як українського націоналіста, то «цілі процесії пацієнтів ходили з проханням його звільнення».

Після звільнення він знову береться за тифозних хворих, якими було наповнене Поділля. Але, на цей раз тиф не пощадив і його. Віддаючи багато сил лікуванню хворих, Кость Солуха заразився від них тифом і 13 січня 1922 року зліг. Незважаючи на зусилля його друзів-лікарів, 31 січня перестало битися серце знаного лікаря. Незважаючи на сувору зиму і страшні політичні часи, все місто взяло участь у похоронах. Вулиця за вулицею долучалося населення до сумної процесії...

Незалежна Україна, про яку так мріяв один з кращих представників українського народу, який багато зробив для її утвердження, ще не повною мірою увічнила пам'ять К.Солухи. Науковці, краєзнавці та громадськість краю мають добру надію, що враховуючи внесок К.Солухи та членів його родини – В.Приходька, В.Герасименка та інших відомих українських науковців, державних та громадсько-просвітницьких діячів в розбудову незалежної України, подоляни з вдячністю вшанують й повернуть Україні його ім'я.

Віталій Міхалевський

Про К.Г.Солуху

1. Єсюнін С. *Видатний лікар, засновник Подільської «Просвіти»* // С. — 2011. — 13 травня.

2. Лозовий В. *Кость Солуха — незмінний голова Подільської «Просвіти»* // *Просвітницький рух на Поділлі (1906–1923 рр.)*. — Кам'янець-Подільський, 1996. — С. 63-69.

3. Трембіцький А. *До біографії Костя Солухи — засновника і голови Подільської «Просвіти»* // «Просвіта» в духовно-культурному піднесенні України: Зб. наук. праць / За ред. В.П.Мацька. - Хмельницький: Просвіта, 2005. — С.149-156.

Про автора. **Міхалевський Віталій Цезарійович**, кандидат фізико-математичних наук, доцент Хмельницького національного університету, голова Хмельницького обласного об'єднання ВУТ «Просвіта» ім. Тараса Шевченка